

Apriori / Nové

Rádl poznamenává ve *Válce Čechů s Němci* (str. 129): „Těžko říci, odkud se berou koneckonců nové myšlenky; vždyť vůbec nevíme a snad nikdy se nedovíme, odkud se berou vůbec nové věci na světě.“ Filosofové se od samého počátku pokoušeli o zkusnou odpověď na tuto druhou otázku, a pochopitelně to dělal každý po svém. Všem jim šlo o odpověď na otázku, která pro ně byla společná, totiž na otázku po ARCHÉ. Kant vlastně následoval tuto tradici, když se pokusil dát odpověď na Rádlem formulovanou první otázku: pochopil ji jako otázku po ARCHÉ každého rozumného myšlení. Nazval tuto ARCHÉ (neboli latinsky „principium“) novým způsobem, totiž jako „apriori“. Tak jako se staří filosofové netázali, odkud se vzala ARCHÉ, tak se Kant netáže, odkud se bere apriori. Jedna věc je na pováženu jak u presokratiků, tak u Kanta, totiž že je do hloubky nezajímá, odkud jsou nové věci nebo nové myšlenky. Kritický pohled na ně si musí povšimnout toho, že vykládat všechno z vody nebo vzduchu nebo ohně atd. je jen racionalizovaný MYTHOS; tyto myslitele vlastně příliš nezajímá, jak se z jediného počátku může odvozovat ta obrovská mnohost a rozmanitost jednotlivých jsoucen. U Kanta už je to trochu komplikovanější a také filosofické motivy se tu uplatňují ve své „logické“ a tedy protimytické specifičnosti: Kant chce vyložit, jak je možná neproměnnost v matematice a geometrii. Proti anglosaskému empirismu chce zachránit autonomii rozumu a ducha, ale zase ji zachraňuje problematicky, ba falešně. Duch si přináší své zákony, tj. zákony rozumu s sebou, nedovozuje je ze světa. Ale jsou mu dány jako cosi hotového a dokonce pro všechny rozumné bytosti v celém vesmíru naprosto stejného. Aktivita, spontaneita, tvořivost ducha a rozumu tu opět zůstává stranou a nestává se v žádném smyslu hlavním, rozhodujícím tématem. Skutečnému problému se Kant vlastně vyhnul: nepokusil se zachránit apriori jako výsledek tvořivosti, ale chtěl umožnit a založit tvořivost něčím, co je dáno.

(Písek, 960105-3.)